

Lớp Phật Pháp Buddhaddhamma
Môn học: THĂNG PHÁP PHỔ THÔNG

Bài học ngày 2.9.2022

THĂNG PHÁP TẬP YẾU (ABHIDHAMMATTHASAṄGAHA)

24. Tâm Duy Tác Vô Sắc Giới
(arūpāvacara-kriyācittāni)

Chánh văn

1. Ākāsānañcāyatana-kriyācittaṃ.
 2. Viññāṇañcāyatana-kriyācittaṃ.
 3. Ākiñcaññāyatana-kriyācittaṃ.
 4. N'evasaññān'āsaññāyatana-kriyācittañ cā ti.
- Imāni cattāri pi arūpāvacara-kriyācittāni nāma.**

Icc'evaṃ sabbathā pi dvādasa arūpāvacara-kusala-vipāka-kriyā-cittāni samattāni.

1. *Tâm duy tác không vô biên xứ*
2. *Tâm duy tác thức vô biên xứ*
3. *Tâm duy tác vô sở hữu xứ*
4. *Tâm duy tác phi tướng phi phi tướng xứ*

Bốn tâm này được gọi là tâm duy tác vô sắc giới
Như vậy tổng cộng có 12 tâm vô sắc giới bao gồm tâm thiện, tâm quả, và tâm duy tác vô sắc giới.

Ākāsānañcāyatana > không vô biên xứ

Viññāṇañcāyatana > thức vô biên xứ

Ākiñcaññāyatana > vô sở hữu xứ

N'evasaññān'āsaññāyatana > phi tướng phi phi tướng xứ

Arūpāvacara-kriyācittāni > tâm duy tác vô sắc giới

Chú thích

Tâm duy tác vô sắc giới là tâm thiên vô sắc giới của chư vị ứng cúng la hán. Trong tâm thiên vô sắc giới khi nói về các tầng thiên vô sắc đã đề cập tới những thiên án vô sắc giới mà thoạt nghe dường như là những chấp thủ mang tính giai đoạn. Điều này khó tưởng tượng được với tâm thái một vị hoàn toàn giác ngộ đoạn tận vô minh ái dục. Ngay cả chính Đức Phật khi nhập thiên vô sắc vẫn dùng những ý niệm trừu tượng này để đi vào các tầng thiên. Do vậy rất cần để nhận rõ về tâm duy tác vô sắc giới hơn là cho rằng tâm này cũng giống như tâm thiên vô sắc giới chỉ khác là thiên chứng của vị tứ quả.

Chẳng phải hư, chẳng phải thực mà chỉ là phương tiện. Nói về định lực thì các tầng thiên vô sắc đều là định lực của ngũ thiên. Sự khác biệt giữa các tầng thiên vô sắc giới là lực phủ định. Với ý niệm “vật chất là giới hạn” chỉ có “chân không là vô hạn lượng” vị ấy thể nhập không vô biên xứ. Với ý niệm “chân không còn bị tâm biết như vậy chỉ có thức mới thật sự là không hạn lượng” vị ấy thể nhập thức vô biên xứ. Với ý niệm “cả hai tâm và cảnh đều có giới hạn chỉ có không tánh là không hạn lượng” vị ấy thể nhập vô sở hữu xứ. Với ý niệm nhận thức “chẳng phải có nhận thức mà chẳng phải không nhận thức” vị ấy thể nhập phi tướng phi phi tướng xứ. Hai ý niệm không vô biên và vô sở hữu thuộc thi thiết. Ý niệm thức vô biên lấy tâm không vô biên làm cảnh, ý niệm phi tướng phi phi tướng lấy tâm vô sở hữu xứ để quán chiếu. Cả hai tâm thức vô biên và tâm phi tướng phi phi tướng biết cảnh chơn đế. Dù là cảnh thi thiết hay cảnh chơn đế thì những ý niệm này không phải là chân lý tuyệt đối mà chỉ là những những điểm tựa để đi xa hơn trong những công đoạn của thiên án.

Không có gì để gọi là đúng hay sai trong các thiên án vô sắc giới dù tầng thiên này phủ nhận tầng thiên kia. Phải hiểu điều này mới có thể hình dung được tâm thái của chư vị A la hán khi thể nhập những thiên cảnh này. Như những thể thơ mang giá trị tương đối nhưng để có thể sáng tác những bài thơ hay cần thành thạo những niêm luật. Một thi hào sáng tác những bài thơ theo thể tự do thuộc tuyệt tác vẫn có thể sáng tác những bài đường thi, song thất lục bát, ngũ ngôn ... một cách đúng niêm luật. Một người không am tường luật thơ khi làm thơ không thể gọi là thơ tự do.

Mặc dù mỗi tầng thiên vô sắc giới là những khái niệm mang giá trị tương đối để rồi sau đó phủ nhận (ngoại trừ phi tướng phi phi tướng) như phải được chứng nhập theo thứ lớp tuần tự. Điểm mấu chốt ở đây là phải chứng thiên cao nhất của thiên sắc giới thì mới có thể tu thiên không vô biên xứ và cứ thế tiếp tục đến tầng cao nhất chứ không thể đi thẳng vào phi tướng phi phi tướng xứ mặc dù tất cả chỉ là khái

niệm. Một vị chứng tầng thiên cao nhất vẫn xuất nhập tự tại vào những tầng thiên thấp nhất kể cả sơ thiên sắc giới.

Tầng thiên cao nhất trong các thiên chứng là diệt thọ tướng định (Nirodhasamāpatti). Đây là trạng thái tâm không sanh khởi trong một thời gian cố định do năng lực của tam muội định. Hai yếu tố bắt buộc phải có là trên phương diện tuệ giải thoát phải là vị thánh tam quả hay tứ quả; trên phương diện tâm giải thoát phải là vị chứng tầng thiên vô sắc giới là phi tướng phi phi tướng xứ. Vì vậy tất cả chư vị A la hán nếu muốn nhập diệt thọ tướng định đều phải là bậc chứng thiên vô sắc giới ở tầng cao nhất.

Biên soạn: Tỳ khuru Giác Đăng